



Короткова Юлія Михайлівна,

доктор педагогічних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2919-5545>

ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЮРИСТА

Статтю присвячено теоретичному осмисленню проблеми культури мовлення юриста. Насамперед розмежовано поняття «культура мови» й «культура мовлення», визначено сутність і зміст поняття «культура мовлення юриста», виокремлено та схарактеризовано компоненти структури досліджуваного поняття, проаналізовано головні якості, притаманні культурі мовлення правників.

Ключові слова: культура мови; культура мовлення; юрист; структура; компонент; якість.

Постановка проблеми. Вільне володіння державною мовою в її усній і писемній формах, багатством словникового складу, орфографічними й пунктуаційними навичками, готовність до продуктивного спілкування з різними категоріями громадян є не лише показником загальної культури особистості юриста, а й запорукою його успіху в професії, конкурентоспроможності на сучасному внутрішньому й міжнародному ринку праці. Кожний правник (суддя, адвокат, прокурор та інші) у своїй практиці щодня вимовляють публічні промови в судових процесах, внаслідок чого їм необхідно майстерно володіти навичками ораторського мистецтва. Особи, які здійснюють юридичну діяльність, постійно стикаються з людьми різних професій і різного рівня культури. Кожного разу їм доводиться знаходити потрібний тон, слова, аргументувати сказане та правильно висловлювати думки. Найчастіше від того, як висловив свою думку юрист, залежить наскільки правильно його розуміють клієнти, навколишні й на скільки точно вони можуть дати свої пояснення чи показання. Відтак особливої значущості набуває проблема мовленнєвої культури юриста, яку слід розвивати та удосконалювати не лише на етапі його професійного становлення, в період навчання в закладах вищої освіти, а й у подальшій професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування й удосконалення культури мовлення фахівців розглянуто в роботах таких дослідників: Н. Бабич, І. Білодіда, О. Біляєва, В. Виноградова, А. Коваль, Т. Окуневич, В. Пасинок, М. Пентиліук, О. Семенов, Л. Хасанової та інших. Окремі питання розвитку культури мовлення юристів порушено в працях Л. Барановської та С. Циганій, Т. Гороховської, Р. Кацавця, Н. Руколянської, А. Скорофатової та інших. Різноманітні аспекти формування комунікативної компетентності майбутніх юристів досліджували Г. Ахмеянова, О. Желнова, С. Зайцева, О. Калита, О. Косянова, В. Ніколашкіна, С. Омельчук, Н. Потлачук, І. Саражинська, О. Семенов та Л. Насіленко, О. Усманова, М. Ценко тощо. Проте спостереження й аналіз професійної діяльності юристів показують, що недостатньо систематизована робота з формування мовленнєвої культури призводить до того, що в значній кількості юристів відзначаються серйозні труднощі в комунікативній діяльності. Тому можемо констатувати наявність протиріччя між потребами юридичної практики у

фахівцях, які володіють мовленнєвою культурою, і рівнем підготовки юристів до спілкування з клієнтами, колегами тощо.

Формування мети статті. Виходячи з вищевикладеного, **метою статті** є аналіз поняття «культура мовлення юриста», обґрунтування структури й характеристика головних ознак культури мовлення правника.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вітчизняної й зарубіжної психолого-педагогічної та лінгвістичної літератури засвідчив, що в працях, які стосуються якості володіння мовними засобами та нормами літературної мови, вживаються такі терміни, як «культура мови» (Д. Ганич, Д. Олійник, І. Білодід, С. Єрмоленко, Л. Струганець) та «культура мовлення» (Н. Бабич, О. Біляєв, В. Мельничайко, М. Пентилюк, О. Пономарів, О. Семенов). Це пояснюється тим, що більшістю лінгвістів чітко розмежовуються поняття «мова» й «мовлення». Першими в науковий обіг порівнювання «мова – мовлення» (фр. «langue» – «parole») ввели відомі французькі мовознавці І. Бодуен де Куртене та Ф. де Соссюр. Зокрема останній визначав мову як суспільне по суті, незалежне від індивіда, психічне явище, тоді як мовлення, на думку вченого, є індивідуальним і психофізичним [1, с. 32]. Німецький мовознавець В. Фон Гумбольдт розглядав мову як носія інформації, тоді як через мовлення реалізується мовний потенціал [2, с. 283]. Подібної думки дотримувалась і румунська психолінгвіст Т. Слама-Казаку, розрізняючи «мовленнєву діяльність», «мовленнєві здібності», «мову» як систему і «мовлення» як маніфестацію мови [3, с. 20].

Так само в сучасній лінгвістиці та лінгводидактиці розмежовують поняття «культура мови» та «культура мовлення» Наприклад, В. Виноградов зазначає, що «наука про культуру мови й культуру мовлення являє собою теоретичну та практичну дисципліну» [4, с. 9]. М. Пентилюк доводить, що культура мови – це «наука, що вивчає нормативність мови, її відповідність тим вимогам, що ставляться перед мовою в суспільстві», а культура мовлення – це «досконале володіння мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності людини» [5, с. 4]. Н. Бабич, О. Біляєв, О. Семенов, надаючи перевагу словосполученню «культура мовлення», дотримуються думки, що поняття «культура мови» і «культура мовлення» співвідносні між собою як мова і мовлення, тобто як загальне і конкретне [6; 7; 8, с. 6–7].

Узагальнену характеристику понять «культура мови» і «культура мовлення» подають сучасні лінгвісти Л. Мацько і Л. Кравець. Так, культура мови – мовознавча наука, яка на основі даних лексики, фонетики, граматики, стилістики формує критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, виробляє механізми нормування й кодифікації (уведення в словники й мовну практику). Культура мовлення – лінгводидактична наука, яка вивчає стан і статус (критерії, типологію) норм сучасної української мови в конкретну епоху та рівень лінгвістичної компетенції сучасних мовців, соціальний та особистісний аспекти їх культуромовної діяльності [9, с. 6–7].

Сучасний мовознавець А. Коваль, розмежовуючи дані поняття, наголошує на різних сферах діяльності: для культури мови, на її думку, характерний об'єктивно-історичний план або програма діяльності, для культури мовлення – інструктивно-регулятивний. Завдання культури мови – визначення мовних норм на всіх рівнях мовної системи; культури мовлення – аналіз усієї повноти сучасного мовного життя відповідно до системи мови, визначення різних композиційних форм мовних побудов з уточненням меж уживання слів, виразів, конструкцій [8, с. 6–7].

Російська дослідниця Л. Хасанова, говорячи про культуру мовлення фахівця, оперує поняттям «професійно-мовленнєва культура». Науковець зазначає, що іноді поняття «культура мовлення» і «правильність мовлення» ототожнюють. Однак поняття «культура мовлення» не збігається повністю за обсягом з поняттями «мовна нормативність», «пра-

вильність», тому що включає в себе навички пошуку, відбору та свідомого застосування в живому процесі мовного спілкування мовних засобів, необхідних для даного конкретного випадку комунікації, виховує у фахівця свідоме ставлення до процесу мовленнєвої діяльності [10].

Як зазначає Т. Окуневич, у русистиці останніх десятиліть обговорюється статус культури мовлення як окремої галузі знань. Відомі такі концепції культури мовлення: 1) вчення про правильність мовлення, або ортологія (О. Ахманова, Ю. Бельчиков, В. Веселитський, В. Беляєв); 2) теорія «гарного мовлення» (Б. Головін) й близьке до неї трактування «комунікативної доцільності» (В. Костомаров, О. Леонт'єв); 3) концепція, в якій обґрунтовується необхідність володіння спочатку нормами літературної мови, а потім – мовленнєвою майстерністю, тобто культурою мовлення (Л. Скворцов); 4) культура мовлення як лінгвістична дисципліна, що орієнтує не тільки на нормативний, а й на якісний характер мовлення (Д. Розенталь, М. Теленкова). Ці теорії, на думку Т. Окуневич, ризняться розумінням об'єкта й завдань культури мовлення, мають розходження в термінологічних визначеннях, але зорієнтовані на функціональний аспект мови та виходять з розуміння мови як суспільного явища, що нерозривно пов'язане з мисленням, яке взаємодіє з ним [11, с. 20].

Узагальнення поглядів вітчизняних і зарубіжних учених на сутність понять «культура мови/мовлення» дає підстави зробити висновок, що культура мови – це теоретична лінгвістична дисципліна, яка вивчає нормативність мови, її відповідність суспільним вимогам, рівень лінгвістичної компетенції її носіїв. Культура мовлення – це досконале володіння мовою, її нормами, уміння правильно, точно, виразно передавати свої думки засобами мови, добираючи останні відповідно до мети й ситуації спілкування.

Щодо культури професійного мовлення, то нам імпонує визначення цього поняття, подане Т. Гроховською: культура професійного мовлення – це складова професійної культури, інтегративна якість особистості, що проявляється в досконалому володінні нормами літературної мови та вміннях їх правильного, точного, виразного, комунікативно доцільного застосування в процесі передавання своєї думки у фаховому писемному та усному спілкуванні, позитивному особистісному ставленні фахівця до мовленнєвої діяльності як складової успішної професійної самореалізації [12, с. 6]. Майже ідентичне визначення пропонує С. Клименко [13, с. 44].

Узагальнення поглядів українських і зарубіжних учених дозволило сформулювати власне визначення поняття «культура мовлення юриста», яке тлумачимо як багаторівневу професійно особистісну якість, що виявляється в досконалому володінні мовою, її нормами, уміннями правильно, точно, виразно передавати свої думки, впливати на почуття й емоції слухачів за допомогою мовних і позамовних засобів, добираючи останні відповідно до мети та ситуації спілкування.

Розглянемо питання структури культури мовлення юриста. Так, на думку Т. Гроховської, розвиток культури професійного мовлення майбутніх працівників ОВС передбачає формування трьох головних компонентів: *мотиваційного, когнітивного та діяльнісного*. Мотиваційний компонент передбачає інтеріоризацію загальнокультурних, національних, мовних, професійних цінностей суспільства в особистісні, перетворення їх у відповідні професійні якості, що проявляються в повсякденній поведінці як складові елементи культури професійного мовлення на емоційно-чуттєвому рівні. Когнітивний компонент передбачає оволодіння курсантами необхідною мовленнєвою інформацією. Діяльнісний компонент потребує оволодіння необхідними прийомами, що відповідають чотирьом формам мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, слухання, письмо [12, с. 6–7]. Такі ж компоненти в структурі культури фахового мовлення юриста виділяє й Н. Руколянська [14, с. 271].

На нашу думку, до названих компонентів варто додати *афективний компонент*, який виявляється в сформованості таких якостей, як сприйнятливість, толерантність, емпатія, здатність регулювати свої емоції та створювати позитивний фон спілкування, протистояти ксенофобії тощо.

Нам імпонує модель професійно-мовленнєвої культури вчителя, яку запропонувала Л. Хасанова і яка складається з трьох компонентів: професійного, психологічного, риторичного [10]. Вважаємо, що названі компоненти можуть бути екстрапольовані на модель культури мовлення юриста, однак до названих вище ми б додали ще й міжкультурний компонент. Розглянемо зміст кожного з них.

Зміст *професійного компонента* включає в себе знання особливостей професійно-спрямованого мовлення юриста, знання основ організації ефективного спілкування, знання фахових дисциплін, знання методів і форм самовиховання, самовдосконалення, саморозвитку в сфері культури професійного спілкування. Як бачимо, цей компонент можна було б назвати когнітивним, бо насамперед йдеться про набуття юристами відповідних знань. Формування цього компонента відіграє значну роль у сфері спілкування юриста. Уміння краще організувати взаємодію з клієнтом, використовувати можливості професійного спілкування, вміння змістовно наповнювати і індивідуалізувати цей процес дозволяє юристам домогтися високих досягнень у їх юридичній практиці.

Необхідно зауважити, що юрист у процесі комунікації повинен розуміти свого клієнта. Для цього необхідні певні психолого-педагогічні знання й уміння. Тому наступний важливий компонент у моделі культури мовлення юриста – *психологічний*. Його зміст включає в себе орієнтування в особливостях особистості клієнта в умовах конкретної діяльності, знання психологічних прийомів викликати довіру в клієнта в процесі комунікації, знання умов організації спілкування, що сприяє особистісному розкриттю учасників спілкування, вільному вираженню емоцій.

Зміст *риторичного компонента* культури мовлення юриста включає в себе володіння майстерним мовленням, яке передбачає успішну мовленнєву взаємодію юриста й клієнта. Під майстерним мовленням мають на увазі правильне та приємне мовлення. При цьому враховується логічність, чистота, доречність, точність, багатство, виразність мовлення, його технічний бік (голос, дихання, міміка, пантоміма, інтонація). Отже, риторичний компонент можна ототожнити з діяльнісним.

Останнім компонентом культури мовлення юриста виділяємо *міжкультурний*, який передбачає сформовану в нього так звану міжкультурну компетентність, яку розглядаємо як інтегративну багаторівневу професійно особистісну якість, яка синтезує сукупність знань, умінь, ставлень, ціннісних установок, обумовлених метою й завданнями міжкультурного спілкування на засадах взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємозбагачення. Для продуктивного міжкультурного спілкування необхідним є знання юристом національно-культурних особливостей представників етносів, з якими йому необхідно буде співпрацювати. Адже, як слушно зауважив нідерландський вчений Г. Хофстеде, національні особливості вербальної і невербальної комунікативної поведінки зумовлені не тільки відмінностями засобів комунікації, але й різницею в механізмі вибору, перевагами та частотністю їх вживання в тих або інших ситуаціях спілкування. Вибір засобів не є вільним. Він регулюється типом культури, особливостями соціальних відносин, які є найважливішими параметрами культури [15, с. 5].

Таким чином, *структуру культури мовлення юриста* можемо представити як сукупність таких компонентів: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, психологічного, афективного, міжкультурного, що схематично можна подати в рисунку 1.

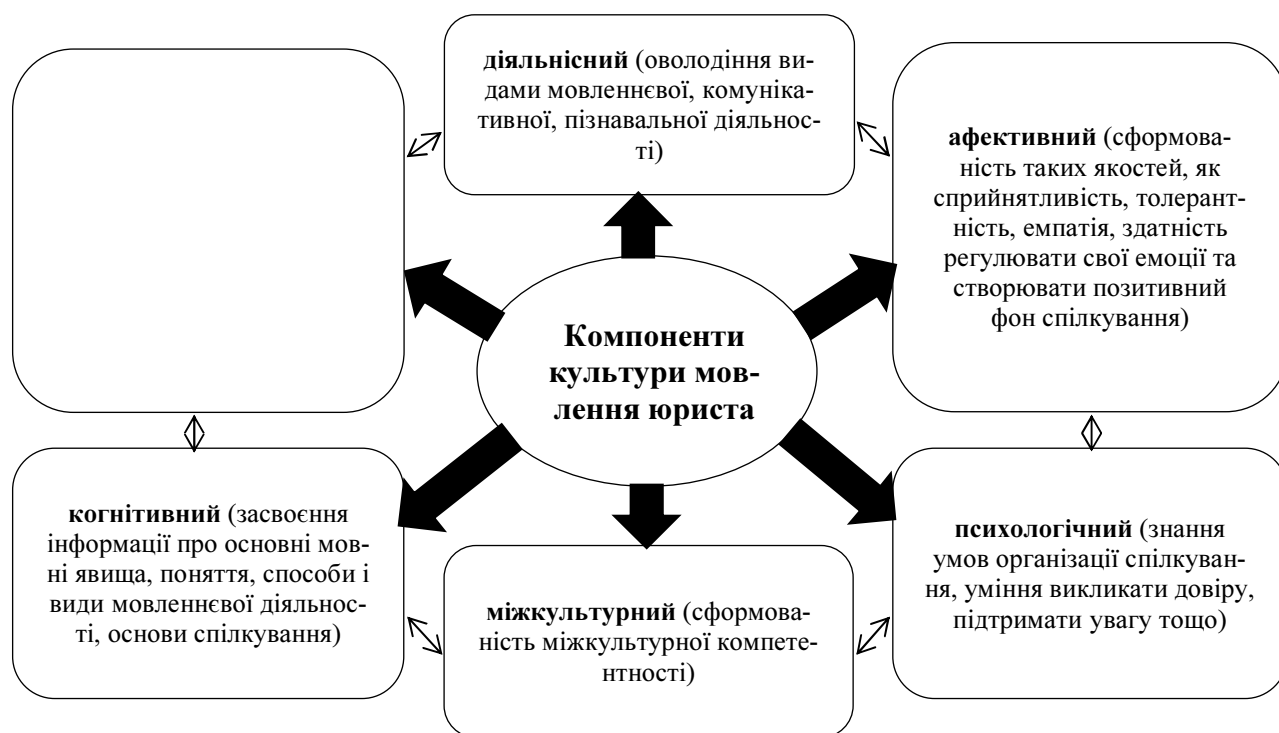


Рис. 1. Структура культури мовлення юриста

Аналізуючи проблему культури мовлення юриста, необхідно також відповісти на питання, які ж якості визначають сформованість культури мовлення фахівця. Зазначимо, що дослідники виділяють різну кількість таких якостей або характеристик (від чотирьох до п'ятнадцяти).

Так, наприклад, О. Семенов називає такі характеристики культури мовлення, як правильність, вправність, мовну майстерність, стилістичне чуття слова, доречність, застосування варіантних мовних форм [8, с. 7]. Т. Окунович виділяє два головні показники культури мовлення – правильність і комунікативна доцільність [11, с. 20]. Л. Барановська та С. Циганій наполягають, що культуру мовлення юриста варто аналізувати в таких аспектах, як нормативність мови, її варіативність і мовна та мовленнєва майстерність [16, с. 23]. Н. Бабич, О. Біляєв, А. Васильєва, Б. Головін, І. Ілляш, А. Коваль, М. Пентилюк, М. Пилинський та інші називають такі якості: правильність, точність, логічність, ясність, достатність, чистота, виразність, багатство (різноманітність), естетичність, доречність.

Розглянемо головні ознаки культури мовлення юриста.

1. Правильність, або нормативність, тобто відповідність прийнятим орфоепічним, орфографічним, граматичним, лексичним нормам. Еталоном правильності слугують норми, правила вимови, наголошування, словозміни, слововживання, орфографічні правила в писемному мовленні тощо. Завдяки цьому реалізується інформаційно-інформативна функція мовлення, здійснюється цілеспрямований вплив на свідомість людини.

2. Різноманітність: володіння мовним багатством художньої та публіцистичної літератури, лексичним арсеналом літературної мови, юридичною термінологією; інтонаційність, експресивність, мелодика мовлення; стилістично обґрунтоване використання словосполучень і речень; активне мислення; постійне удосконалення й збагачення мовлення.

3. Виразність забезпечується оригінальністю у висловлюванні думок з метою ефективного впливу на партнера по комунікації. Цій меті слугують засоби художньої виразності (порівняння, епітети, метафори); фонетичні засоби (інтонація, тембр голосу, темп мовлення, дикція); приказки, прислів'я, цитати, афоризми, крилаті слова і вирази; синтаксичні фігури (звертання, риторичне запитання, інверсія, градація, повтор, період). Завдяки виразності здійснюється вплив на почуття аудиторії;

4. Ясність, тобто доступність мовлення для розуміння тих, хто слухає. Вона забезпечує адекватне розуміння сказаного, не вимагаючи від співрозмовника особливих зусиль при сприйнятті. Ясності мовлення сприяють чітка дикція, логічне й фонетичне наголошування, правильне інтонування, розмірений та уповільнений темп, спокійний і ввічливий тон. Неясність мовлення є наслідком порушення мовцем норм літературної мови, перенасиченості мовлення термінами, іноземними словами, індивідуального слововживання.

5. Точність, або відповідність висловлювань того, хто говорить, його думкам; адекватна співвіднесеність висловлення, вжитих слів або синтаксичних конструкцій з дійсністю, умовами комунікації. Вона передбачає ретельний вибір жанру текстів, умов, середовища, колориту спілкування й залежить від культурно-освітнього рівня мовців, їх знання предмета мовлення, від установки мовця, активного словникового запасу, вибору слова чи вислову, уміння зіставляти слово й предмет, річ, ознаку, явище.

6. Чистота, тобто бездоганність усіх елементів мовлення, уникнення недоречних, невласливих українській мові іншомовних запозичень. Забезпечується вона системою установок, мовною грамотністю, мовним чуттям юриста.

7. Стислість (раціональний вибір мовних засобів для вираження головної думки, тези). Ця ознака формує уміння говорити по суті.

8. Доцільність, тобто відповідність мовлення меті, умовам спілкування, стану того, хто висловлюється. Вона відточує, шліфує мовне чуття юриста, допомагає ефективно управляти поведінкою аудиторії (встановлювати контакт, збуджувати і підтримувати інтерес до спілкування, нейтралізувати роздратування, викликати почуття симпатії, розкутість тощо). Тривалі паузи, незавершені речення, незв'язність мовлення (відсутність прагматичних умінь) знижують інтерес слухачів.

9. Логічність (точність вживання слів і словосполучень, правильність побудови речень, смислова завершеність тексту). Важливими умовами логічності є: уникнення невіривданого повторення спільнокореневих слів (тавтології), зайвих слів (плеоназм); чіткість у побудові ускладнених речень.

10. Простота (природність, відсутність пишномовності). Часто надмірно ускладненою, неприродною фразою прикривають відсутність змісту в словах.

11. Естетичність (вираження естетичних уподобань мовця засобами мови, уміння викликати мовленням естетичне задоволення). Досягається вона завдяки вправам з риторики. Важливо, щоб у слухачів красиві фрази поєднувалися з глибоким і конкретним змістом.

12. Актуальність: вибір і використання юристом життєво важливих фактів, прикладів, образів.

13. Конкретність: насиченість мовлення прикладами, статистичними даними, конкретизація фактів.

14. Належний теоретичний рівень: оснащення мовлення актуальними відомостями із філософії, соціології, психології, економіки тощо.

15. Практична спрямованість: зв'язок змісту мовлення з практикою, прикладна значущість теоретичного викладу [11, с. 21; 17].

Висновки. Таким чином, культура мовлення юриста являє собою багаторівневу професійно особистісну якість, що виявляється в досконалому володінні мовою, її нормами, уміннями правильно, точно, виразно передавати свої думки, впливати на почуття й емоції слухачів за допомогою мовних і позамовних засобів, добираючи останні відповідно до мети та ситуації спілкування. Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, уникнення вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, діалектизмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і психологічних пауз, відповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – все це необхідні елементи культури мовлення юриста.

До перспектив подальших розвідок у цьому напрямі відносимо розкриття особливостей і принципів формування культури мовлення юристів, визначення педагогічних умов, форм, методів і засобів формування культури мовлення правників.

Список використаних джерел

1. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К. : Основи, 1998. 324 с.
2. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / пер. с нем. М. И. Левина и др.; под. ред. Г. В. Рамишвили. М. : Прогресс, 1984. 396 с.
3. Slama-Cazacu T. Langage et contexte : Le Probleme du Langage dans la Conception de L'expression et de L'interpretation par des Organisations Contextuelles. Mouton, 1961. 251 p.
4. Виноградов В. В. Проблемы культуры речи и некоторые задачи русского языкознания. *Вопросы языкознания*. 1964. № 3. С. 3–9.
5. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. Київ : Вежа, 1994. 240 с.
6. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
7. Біляев О. М. Білінгвізм і питання інтерференції в мовленні учнів. *Українська мова і література в школі*. 1984. №1. С. 41–49.
8. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 216 с.
9. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 360 с.
10. Хасанова Л. Р. Формирование профессионально-речевой культуры будущего учителя начальных классов : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.08. Уфа, 2000. 20 с.
11. Окуневич Т. Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності: дис... канд. пед. наук : 13.00.02. Херсон, 2003. 224 с.
12. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2007. 20 с.
13. Клименко С. І. Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки: дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 285 с.
14. Руколянська Н. В. Формування культури фахового мовлення майбутніх правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 42. С. 268–275.
15. Hofstede G. H. Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values (Cross Cultural Research and Methodology). Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1984. 328 p.
16. Барановська Л. В., Циганій С. О. Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної галузі. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2015. № 6. С. 23–25. doi: 10.18372/2411-264X.6.10182.
17. Царик О. Наукові засади формування культури мовлення. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16661/1/1.pdf>.

Короткова Юлія Михайлівна,

доктор педагогічних наук, доцент

(Донецький юридический інститут МВД України, г. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2919-5545>

ПОНЯТИЕ И СТРУКТУРА КУЛЬТУРЫ РЕЧИ ЮРИСТА

Статья посвящена теоретическому осмыслению проблемы культуры речи юриста. Прежде всего разграничены понятия «культура языка» и «культура речи», определена сущность и содержание понятия «культура речи юриста», выделены и охарактеризованы компоненты структуры исследуемого понятия, проанализированы главные признаки, присущие культуре речи юристов.

Ключевые слова: культура языка; культура речи; юрист; структура; компонент; признак.

Korotkova Yuliia Myhajlivna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6930-9730>

CONCEPT AND STRUCTURE OF LAWYER'S CULTURE OF SPEECH

The article deals with theoretical comprehension of the problem of a lawyer's speech culture. The author differentiates such concepts as «culture of language» and «culture of speech», in particular it is found out that the culture of language is a theoretical linguistic discipline that studies the normative language, its correspondence to social requirements, the level of linguistic competence of speakers. Culture of speech is a mastery of the language, its rules, the ability to transmit thoughts by means of languages properly, accurately and clearly, choosing the latter according to the purpose and situations of communication. The author determines the essence and meaning of «culture of speech of a lawyer», which is understood as a multilevel professional personal quality that is observed in perfect knowledge of the language, its rules, abilities to transmit the thoughts correctly, accurately and clearly, to affect feelings and emotions of the audience by using linguistic and extra linguistic means by selecting the latter in accordance with the purpose and the situation of communication. The following components of the lawyer's culture of speech have been differentiated and characterized: motivational (the need for the acquisition of linguistic means for the purpose of effective professional activity and further personal and professional self-development), cognitive (assimilation of information about the main language phenomena, concepts, methods and types of speech activity), active (mastery of the types of linguistic, communicative, cognitive activity), psychological (knowledge of the conditions of organizing communication, possession of psychological techniques to evoke trust, to maintain attention, etc.), affective (formation of such qualities as sensitivity, tolerance, empathy, the ability to regulate one's own emotions and to create positive background for communication), intercultural (formation of intercultural competence). The main features that characterize the culture of speech of lawyers, namely correctness, or normativity, diversity, expressiveness, clarity, accuracy, purity, conciseness, emotionality, expediency, logic, simplicity, aesthetics, relevance, specificity, proper theoretical level, practical orientation have been analyzed.

Key words: culture of language; culture of speech; lawyer; structure; component; quality.

Надійшла до редколегії 29.05.2019